

УДК 336.71

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕНТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ**Пожар О.М.**

ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ"

В работе рассмотрены теоретические подходы к формированию информационного обеспечения управления процессным развитием банка.

The theoretical approaches to the forming of the management informational support of process bank development are considered in the work.

Постановка проблеми. В сучасних умовах успішна реалізація цілей і завдань управління банківськими ризиками значною мірою залежить від ефективного використання інформаційних ресурсів. Підвищення рівня інформаційного забезпечення управління банківськими ризиками приводить до збільшення оперативності та адекватності процесу прийняття управлінських рішень, зменшення втрат від реалізації ризиків, наслідком чого є зростання показників ефективності діяльності та стабілізація фінансового стану банку.

Аналіз останніх публікацій. До теперішнього часу особливостям інформаційного забезпечення управління банківськими ризиками в цілому, та процентним ризиком зокрема, приділяється недостатня увага як у теоретичному, так і у практичному аспектах. Своєчасною стає необхідність подальшого вдосконалення принципів, форм і методів, розробки нових наукових підходів та практичних рекомендацій щодо інформаційного забезпечення управління процентним ризиком. Це обумовлює актуальність теми статті та її практичну значущість для подальшого удосконалення механізму управління процентним ризиком.

Мета статті – узагальнення теоретичних підходів до формування інформаційного забезпечення управління процентним ризиком банку.

Виклад основного матеріалу. Система інформаційного забезпечення управління процентним ризиком банку являє собою процес безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення оцінки, аналізу та підготовки ефективних управлінських рішень.

У процесі управління процентним ризиком використовується інформація, яка надходить як із зовнішніх (табл. 1), так і з внутрішніх джерел.

Внутрішню інформацію можна умовно розділити на обов'язкову та управлінську. Порядок формування та подання обов'язкової внутрішньої інформації, що складається з фінансової та статистичної звітності, регулюється НБУ.

До фінансової звітності, що застосовується при управлінні процентним ризиком банку, можна віднести: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки до фінансової звітності. Важливою інформативною базою для прийняття управлінських рішень при управлінні процентним ризиком є примітки, зокрема: примітка 18 "Процентний дохід"; примітка 19 "Процентні витрати"; примітка 32 "Процентний ризик".

Таблиця 1

Інформаційна база управління процентним ризиком банку, сформована із зовнішніх джерел

Інформаційні показники	Основні складові	Джерела надходження
1. Показники, що характеризують загальноекономічний розвиток країни		
Показники макроекономічного розвитку	Обсяг доходів та витрат державного бюджету; розмір бюджетного дефіциту; обсяг емісії грошей; грошові доходи населення; внески населення в банках; індекс інфляції; облікова ставка НБУ.	Публікації; звіти державних агентств; наукові публікації; аналітичні журнали; довідники та списки.
Показники розвитку банківського системи	Рівень капіталізації банків; обсяги сукупних активів; обсяги сукупних зобов'язань банківського сектору; встановлення процентних ставок на банківські продукти та послуги; рівень прибутковості банків тощо.	Звіти НБУ, статистичні довідники, інформаційні газети, журнали, сайти банківського профілю.

Продовження табл. 1

1	2	3
2. Показники, що характеризують кон'юнктуру фінансового ринку		
Показники, що характеризують кон'юнктуру ринку цінних паперів	Характеристики боргових цінних паперів, що обертаються на біржовому і позабіржовому ринку; ціни пропозиції та попиту основних боргових інструментів; ціни угод за борговими інструментами; норма доходності та середньозважений строк погашення боргових інструментів; форма та нахил кривих прибутковості.	Звіти ДКЦПФР, інформаційні матеріали, що стосуються фондового ринку, наукові та практичні дослідження в даній сфері
Показники, що характеризують кон'юнктуру грошового ринку	Депозитна ставка окремих банків; кредитна ставка окремих банків; середньозважена вартість ресурсів по банківській системі (регіону); середньозважена прибутковість активів банківської системи (регіону); показники, що характеризують ефективність процентної політики банків.	Інформаційні сайти банків, НБУ, офіційні видання НБУ
Показники, що характеризують діяльність контрагентів і конкурентів.	Показники діяльності банків-конкурентів; показники діяльності небанківських фінансово-кредитних установ; показники діяльності клієнтів.	Публікації звітних матеріалів у пресі, рейтинги, а також платні бізнес-довідки, надані окремими інформаційними компаніями.
Нормативно-регулюючі показники	Нормативно-регулюючі показники з різних напрямків фінансової діяльності; з питань функціонування окремих сегментів фінансового ринку.	Законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність банків

Основними формами статистичної звітності, необхідними для управління процентним ризиком, є ті, які стосуються активних операцій, зобов'язань, процентних ставок, ризиків тощо.

Перелік форм управлінської звітності в різних банках може суттєво різнитися, проте ієрархічність і впорядкованість системи управлінської звітності за ступенем деталізації інформації дозволяють конкретизувати її склад і структуру таким чином (табл. 2).

Таблиця 2

Структура управлінської звітності, що застосовується при управлінні процентним ризиком

Інтегральний показник якості, що характеризує потенціал та динаміку банку			
Показники доходності, ліквідності, ризику			
Звітність, що розкриває потенціал банку	Робочі активи і ресурсна база Агрегований (систематизований) баланс Агрегований (систематизований) звіт про прибутки та збитки Звіт про рух грошових коштів Звіт про ризики за залученими та розміщеними коштами	Графік фінансових потоків Фінансові плани Фінансові бюджети Звіт про вимоги та зобов'язання за строками виконання Платіжний календар GAP-звіт	Звітність, що розкриває динаміку банку
	Журнал клієнтської бази Журнал договорів Звіти про стан кредитного портфелю, портфелю цінних паперів та міжбанківських кредитів Дані про залишки за балансовими, особовими рахунками та субрахунками	Журнал операцій Журнал проводок	

На нашу думку, доцільно більш детально зупинитися на аналізі інформативного матеріалу за такими блоками: зовнішнє і конкурентне середовище, структура балансу, прибутковості і ризику, зведений аналіз.

Аналіз зовнішнього та конкурентного середовища необхідний для дослідження та відбору потенційних загроз і можливостей для банку.

Аналітичні таблиці можуть будуватися за такими показниками: індикатори макроекономіки; основні показники економіки регіону; основні показники банків-конкурентів; ринкова частка банку на фінансових ринках регіонів; показники фінансових ринків у розрізі процентних ставок за міжбанківськими кредитами; основні показники ринку цінних паперів; котирування дорогоцінних металів; процентні ставки за різними видами вкладів в національній та іноземних грошових одиницях банків-конкурентів тощо. Дані показники необхідно розглядати в динаміці, розраховувати їх абсолютні та відносні зміни, а також визначати фактори впливу на показники та подальшу спрямованість тренду.

Оцінка і прогноз стану структури балансу банку здійснюється, в основному, ґрунтуючись на інформації, що формується у платіжних календарях (відстежуються основні напрями надходжень коштів на кореспондентський рахунок і списання з нього) та поточних балансах (наводиться щоденна структура балансу банку з розрахунком середньоденних значень і відхилень). Поточні баланси дають змогу зрозуміти, наскільки управління активами було оперативним, як ресурси розподілялися в активи або з яких активів були виведені ресурси.

Для управління процентним ризиком необхідно визначати відповідність активів та пасивів за строками, що залишилися до погашення, з метою мінімізації процентного ризику та для планування ефективного розміщення коштів.

Зведений аналіз передбачає оцінку підсумків управління процентним ризиком за певний проміжок часу і визначення співвідношення "прибутковість–ризик".

Як правило, звіт надається керівникам певного рівня з метою прийняття відповідних рішень. Залежно від рівня керівництва можна сформулювати певні принципи важливості окремих складових звітної інформації (табл. 3).

Таблиця 3

Важливість окремих складових звітної інформації для різних категорій керівників

Тип користувача	Вище керівництво	Керівники середньої ланки	Керівники нижньої ланки
Кількість статистичного матеріалу	+	+++	++
Рівень агрегації даних	+++	++	+
Наявність допоміжного і довідкового матеріалу (проміжних розрахунків і висновків)	--	+–	+–
Наочність у поданні інформації (графіки, діаграми тощо)	+++	++	+
Пояснення	++	+++	+
Висновки	+++	++	+–
Рекомендації	+++	++	++
Оцінка альтернативних заходів	+++	+++	–
Примітки. "+++" – високий рівень, "++" – середній рівень, "+" – низький рівень, "--" – немає потреби.			

Даними принципами необхідно керуватись у процесі надання узагальненої інформації менеджерам залежно від ієрархічного рівня управління.

Висновки. Для ефективного управління процентним ризиком необхідною умовою є використання інформаційної системи, яка повинна забезпечувати оперативність у прийнятті управлінських рішень. Всю інформативну базу можна умовно розділити на ту, що надходить з внутрішніх джерел, та ту, що формується банком самостійно. Внутрішня інформація складається з обов'язкової, яка необхідна для звітування банку перед регулюючими органами, та управлінської, яка формується банком самостійно. Для спрощення аналізу всього масиву управлінської інформації, його можна розподілити на чотири блоки: зовнішнє та конкурентне середовище, структура балансу, доходності та ризику, зведений аналіз. Доцільно в кожному блоці застосовувати аналітичні таблиці з короткими коментарями або аналізом даних, включаючи прогноз розвитку подій чи динаміку показників.